

УДК 378.147.146.

О. В. Зосименко

Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

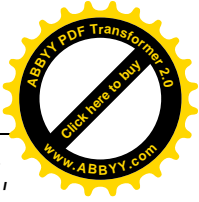
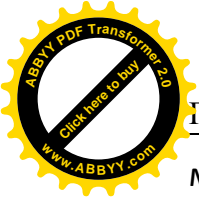
У даній статті охарактеризовані сучасні тенденції до дослідження проблеми створення професійно орієнтованого освітнього середовища в навчальних закладах; обґрунтовано його доцільність як важливої педагогічної умови організації проектної діяльності майбутніх педагогів; визначено структуру професійно орієнтованого освітнього середовища у процесі організації проектної діяльності майбутніх педагогів.

Ключові слова: освітнє середовище, професійно орієнтоване освітнє середовище, проектна діяльність майбутніх педагогів.

Постановка проблеми. Сьогодні наша держава переживає значні соціально-економічні перетворення, які зумовлюють необхідність суттєвого реформування діяльності всіх соціальних інститутів суспільства, зокрема системи освіти. Отже, одним із пріоритетів педагогічної освіти стає формування вчителя-професіонала, який здатний самостійно і творчо визначати цілі, зміст і засоби педагогічної діяльності, має високий рівень не лише педагогічної компетентності, а й педагогічної культури, прагне до професійного самовдосконалення. На нашу думку, практична реалізація вищезазначеного у процесі організації проектної діяльності майбутніх педагогів можлива за умов створення відповідного освітнього середовища.

Аналіз актуальних досліджень. Широке коло питань і проблем підготовки майбутніх учителів розглянуто у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Так, теоретико-прикладні засади професійної педагогічної освіти висвітлено у працях О. Абдуллої, Ю. Бабанського, В. Бондаря, С. Гончаренка, І. Зязюна, А. Капської, Б. Левіна, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєвої, Л. Хомич та ін. Питання реформування та модернізації педагогічної освіти в Україні досліджують А. Алексюк, В. Андрущенко, В. Бондар, О. Мороз, М. Ярмаченко та ін. Проблема впровадження інноваційних педагогічних технологій у систему професійної освіти та вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів є колом інтересів В. Бондаря, Р. Гуревича, О. Іваніцького, О. Коваленко, О. Мороза, Н. Ничкало, А. Нісімчук, О. Савченко, О. Сергєєва, О. Щербак, Т. Яценко та ін.

Різні аспекти впровадження проектної діяльності у процес підготовки

майбутніх фахівців досліджено у працях Н. Альохіної, С. Баташової, В. Бербець, В. Веселової, М. Елькіна, І. Єрмакової, О. Ільяшевої, Ю. Кірімової, О. Коберника, В. Сидоренка, Л. Сохань, А. Терещука та ін.

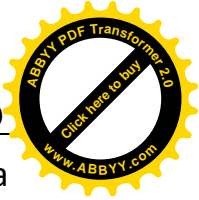
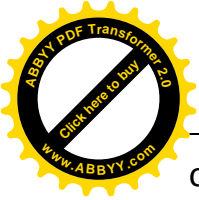
Проблемою створення у ВНЗ спеціального навчального середовища опікуються такі вчені, як: А. Вербицький, В. Віленський, О. Глазова, В. Гусев, В. Карпов, А. Лісневська, Н. Маслова, Л. Пікулева, А. Старева, А. Хуторський та ін. Однак питання створення професійно орієнтованого освітнього середовища як педагогічної умови організації проектної діяльності майбутніх педагогів ще не було предметом окремого дослідження.

Мета статті – з'ясувати особливості створення професійно орієнтованого освітнього середовища у процесі організації проектної діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу. Пошук педагогічних методологій, які б дозволили розширити освітню траєкторію руху того, хто навчається, і водночас забезпечити прогностичність результатів навчальної діяльності, привели до появи та продуктивності функціонування у площині педагогічної науки поняття «освітнє середовище» [8]. Необхідно зазначити, що цей термін має багато похідних та визначає певні характеристики сучасного розвитку системи освіти, що викликають інтерес у контексті нашого дослідження, а саме: можливість зміни напряму освітнього процесу, що передбачає свободу вибору особистості, існування варіативних способів досягнення кінцевої освітньої мети, реальну можливість зміни етапів освітнього процесу тощо. Ці важливі для особистості координати в умовах приєднання України до Болонської угоди і реформування системи освіти відповідно до її вимог набувають актуального значення [4].

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження ми встановили багатоаспектність поняття «освітнє середовище» (Н. Бастун, А. Веряєв, Д. Іванов, В. Конєв, Є. Мещерякова, В. Слободчиков, А. Цимбалару, І. Шалаєв, І. Шендрік, Н. Щіголева, В. Ясвін). Зміст цього педагогічного феномену науковці розуміють як спеціально організоване педагогічне середовище – структуровану систему педагогічних факторів та умов їх освоєння особистістю у процесі її становлення, що зміщує акценти у визначенні цілей навчання та засобів розв'язання проблем, що виникають, у зв'язку зі змінами парадигми освіти [6; 8; 9; 10].

Саме той, хто навчається, є співтворцем самого себе і власного

освітнього маршруту. Як слушно зауважують І. Шалаєв та А. Веряєв, «на формування цього маршруту впливають не лише реальні освітні події, що вже відбулись, але й потенційно мислимі, віртуальні, які можуть ніколи не відбутися чи відбуваються лише в думках суб'єктів освітнього процесу» [9].

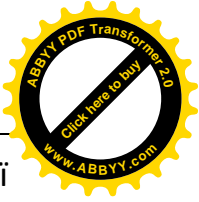
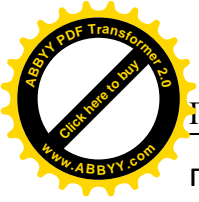
З'ясовуючи сутність освітнього середовища, В. Слободчиков зазначає, що воно починається там, де відбувається зустріч того, хто навчає, й того, хто навчається, де вони спільно починають його проектувати й будувати – і як предмет, і як ресурс спільної діяльності, а також там, де між окремими суб'єктами освіти починають вибудовуватися певні зв'язки й відносини [6].

Доцільним є трактування цього поняття В. Ясвіним, який визначає освітнє середовище як систему впливів та умов формування особистості відповідно до заданого зразка, а також можливостей для її розвитку, що є притаманними соціальному й просторово-предметному оточенню [10].

Відповідно до підходу В. Віленського, у ВНЗ необхідно створити спеціальне середовище, наповнене предметним професійно орієнтованим змістом, що відповідає вимогам підготовки у ВНЗ конкретних фахівців [1].

На думку О. Качалова, освітнє середовище – це педагогічна реальність, що містить спеціально організовані умови для сприятливого перебігу формування творчої самостійності студентів, а також можливості для самореалізації студента, при цьому взаємини між учасниками освітнього процесу набувають характеру взаємного збагачення [5].

Важливим у контексті нашого дослідження є висновок Д. Іванова про освітнє середовище як продукт активності його суб'єктів [3]. На думку вченого, розвивальний потенціал цього середовища залежить від зрілості, самостійності, креативності учасників освітнього процесу й характеризує його з погляду суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Тоді професійно орієнтоване освітнє середовище, яке доцільно розглядати як певну цілісність, що розвивається та наділена спрямованістю, синергією, динамічністю, відкритістю, виконує інтегрувальну, розвивальну, ціннісно-утворювальну, інтерактивну функції, впливає на реалізацію освітньо-професійних потреб майбутніх педагогів, їх професійно значущих особистісних якостей, інтересів, на формування стійкої мотивації до педагогічної діяльності, а також на стимулювання потреби у професійному самовдосконаленні. Можна стверджувати, що успішне створення та реалізація навчальних

проектів майбутніми педагогами цілком залежать від успішної організації професійно орієнтованого освітнього середовища, яке забезпечує максимальне наближення до реальних умов праці.

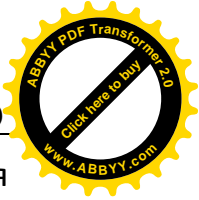
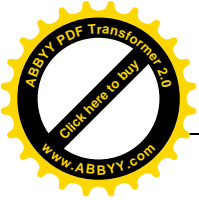
Ми вважаємо, що створення професійно орієнтованого освітнього середовища під час організації проектної діяльності студентів педагогічних навчальних закладів ґрунтується на таких цінностях: особиста відповідальність за свої дії; високий професіоналізм та його індивідуально-своєрідні стилі, а також самостійний характер мислення; досягнення високого культурного рівня; повага до ерудиції; особиста ініціатива; постійна ініціація творчої діяльності; цінність індивідуальної неповторності та оригінальності поведінки; орієнтація на особисті та професійні досягнення [2]. Саме вони покладені в основу професійно орієнтованого освітнього середовища, детермінують появу конкретних професійних цілей у майбутніх педагогів під час створення навчальних проектів, сприяють розвитку їх особистісних та професійних здібностей та якостей.

Спираючись на вище окреслене, вважаємо, що професійно орієнтоване освітнє середовище наповнює життя студентів особистісно й професійно значущим смислом та змістом, оскільки у ньому відбувається: формування уявлення про світ, що динамічно змінюється; залучення студентів до майбутньої професії; створення уявлення про форми спілкування та спільної праці, де демонструються засоби вирішення нестандартних соціальних, освітніх, культурних завдань; розширення меж навчальних дисциплін; формування та виявлення необхідних якостей для ухвалення правильного рішення; формування здатності до рефлексивної позиції як щодо власних, так і щодо інших уявлень, переконань.

Ми виходили з того, що структура професійно орієнтованого середовища охоплює такі сфери:

– матеріально-технічну, яка відповідає за створення комфортних умов з метою оптимізації навчальної діяльності й передбачає наявність бібліотечного фонду, наявність спеціалізованих кабінетів (наприклад, кімната-музей, кабінет педагогіки, лабораторії тощо) та аудиторій, оснащених комп'ютерами, забезпечення необхідним обладнанням;

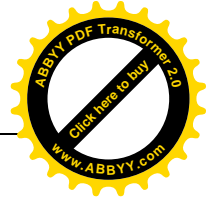
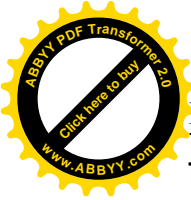
– соціально-інтелектуальну, що включає всіх суб'єктів (студенти, викладачі, шкільні вчителі, школярі, адміністрація) освітнього процесу та визначається характером відносин між ними;

– інформаційно-наукову, яка забезпечує професійне становлення майбутнього педагога через організаційно-методичні засоби, сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки та передачі інформації, доступ до мережі Інтернет, інформаційні центри, науково-практичні конференції, проблемні семінари, тематичні освітні дискусії, наукові гуртки і товариства, наукові гранти та програми.

Вважаємо за потрібне зосередити увагу на тому, що розвиток інтелектуальної сфери є центральною ланкою психічного розвитку людини, який містить такі важливі елементи, як мислення, увагу, уяву, пам'ять і спрямований на формування професійного мислення у майбутніх педагогів, самостійності й креативності розумової діяльності, оволодіння вміннями визначати проблему, формулювати висновки. Отже, чим вищий рівень сформованості розумової діяльності того, хто навчається, тим продуктивніше відбуватиметься процес його залучення до проектної діяльності.

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо професійно орієнтоване освітнє середовище як спеціально організовану інтегровану структуру життєдіяльності суб'єктів навчального процесу, що передбачає варіативність та можливість вибору оптимальної траєкторії професійного становлення майбутнього вчителя відповідно до його індивідуальних особливостей і потреб, забезпечуючи соціальну та особистісну значущість результату, що є визначальним у процесі організації проектної діяльності майбутніх педагогів. Тоді формування професійно орієнтованого освітнього середовища під час виконання навчальних проектів передбачає створення викладачем проблемних ситуацій, що моделюють зміст педагогічної діяльності, а також «ситуацій успіху» на заняттях (лекціях, семінарах) з педагогічних дисциплін; використання особистісного підходу до формулювання завдань, що постають перед освітою; урахування під час створення навчального проекту індивідуально-особистісних, професійно-пізнавальних інтересів студентів; складання диференційованих за рівнем складності завдань залежно від індивідуального рівня підготовки студентів; забезпечення рефлексивних процесів під час поетапної розробки навчального проекту. Зазначимо, що викладач активно проявляє свої мотиваційно та емоційно забарвлені позиції під час вступної лекції з питань організації проектної діяльності, а також у процесі створення студентами навчальних проектів, чим забезпечує емоційне налаштування

їх на цікаву, корисну й професійно значущу діяльність.

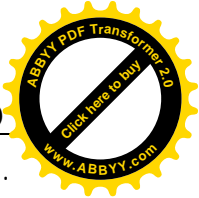
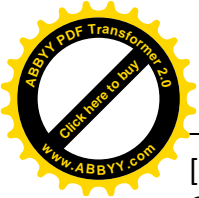
Практика доводить, що вільний та активний саморозвиток майбутнього педагога залежить від комплексного використання ним усіх можливостей освітнього середовища, оскільки кожна особистість одночасно є і продуктом, і творцем власного середовища, що сприяє інтелектуальному, моральному, духовному, соціальному розвитку та закладає основи професійного становлення [7].

Висновки. Отже, створення професійно орієнтованого освітнього середовища ми вважаємо важливою умовою успішної організації проектної діяльності майбутніх учителів, оскільки воно дає змогу змінити напрям освітнього процесу, що передбачає свободу вибору особистості; забезпечує існування варіативних способів досягнення кінцевої освітньої мети, дозволяє розширити освітню траєкторію руху того, хто навчається, і водночас забезпечити прогностичність результатів навчальної діяльності.

Дослідження питання не вичерпує зазначену проблему. Особливо перспективним може бути подальше її вивчення з точки зору визначення та обґрунтування комплексу педагогічних умов організації проектної діяльності майбутніх педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виленский В. Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе : учеб. пособ. / Виленский В. Я., Образцов П. И., Уман А. И. ; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Пед. общество России, 2004. – 192 с.
2. Гордієнко В. І. Організаційна культура професійно-освітнього середовища / В. І. Гордієнко // Наукові записки. Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота» / [редкол. : В. С. Брюховецький (гол.) та ін.] ; Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія». – К., 2004. – Т. 33. – С. 55–59.
3. Иванов Д. В. Психолого-педагогические подходы к исследованию образовательной среды / Д. В. Иванов // Мир психологии. – 2006. – № 4. – С. 22–30.
4. Касярум Н. В. Освітній простір як характеристика сучасної системи освіти / Н. В. Касярум // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2008. – Вип. 1. – С. 2–5.
5. Качалов А. В. Педагогические условия формирования творческой самостоятельности студентов педвуза / А. В. Качалов // Известия УрГУ имени А. М. Горького. Серия «Проблемы образования, науки и культуры». – 2009. – № 1/2 (62). – С. 212–217.
6. Слободчиков В. И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры / В. И. Слободчиков // Новые ценности образования: культурные модели школы. – М., 1997. – Вып. 7. – С. 177–184.
7. Фёдорова П. С. Социально-психологические характеристики образовательной среды высшего учреждения профессионального образования / П. С. Фёдорова // Ярославский педагогический вестник. Серия «Гуманитарные науки» / Ярославский гос. пед. ун-т имени К. Д. Ушинского. – 2009. – № 2 (59). – С. 162–165.
8. Цимбалару А. Д. Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір»

[Електронний ресурс] / А. Д. Цимбалару // Перспективніе разработки науки и техники. Серия «Педагогика». – 2007. – № 20. – Режим доступу до журн. :
http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Pedagogica/23997.doc.html.

9. Шалаев И. К. От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства / И. К. Шалаев, А. А. Веряев // Педагог: наука, технология, практика. – 1998. – № 4. – С. 1–2.

10. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

РЕЗЮМЕ

О. В. Зосименко. Особенности создания профессионально ориентированной образовательной среды в процессе организации проектной деятельности будущих педагогов.

В статье охарактеризованы современные тенденции к исследованию проблемы создания профессионально ориентированной образовательной среды в учебных заведениях; обоснована ее целесообразность как важного педагогического условия организации проектной деятельности будущих педагогов; определена структура профессионально ориентированной образовательной среды в процессе организации проектной деятельности будущих педагогов.

Ключевые слова: образовательная среда, профессионально ориентированная образовательная среда, проектная деятельность будущих педагогов.

SUMMARY

O. Zosymenko. Features of creation of the professionally oriented educational environment in the process of organization project activity of future teachers.

This article shows the current trends of research problems of professionally oriented learning environment in schools as important pedagogical conditions of project activities for future teachers and the structure of professionally oriented educational environment.

Key words: educational environment, professionally oriented educational environment, project activities for future teachers.

УДК 378.147:796.011.3

Л. В.Зубченко

Донецький державний інститут здоров'я,
фізичного виховання і спорту

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНО-ТВОРЧОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті розглянуто етап активізації самостійно-творчої роботи під час формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання, який реалізується на практиці через використання професійних творчих завдань у період педагогічної практики. Такі творчі завдання стимулюють студентів до активної творчої роботи, формують творчу активність, професійну спрямованість, викликають інтерес. Основна увага приділена системі творчих умінь і навичок, які формуються у процесі фахової підготовки спеціалістів фізичного виховання з урахуванням специфіки сучасної освіти.

Ключові слова: особистість, студент, творчість, активізація, завдання, саморозвиток, самовдосконалення, самореалізація.